

SKUPs prisjury
Institutt for Journalistikk
Postboks 1432
1602 Fredrikstad

Metoderapport til SKUP-prisen 2005

1) Navn på journalistene:

Kjetil Mæland, Arne Lutro og Geir Selvik.

2) Tittel på prosjektet:

"Dødsranet i Stavanger"

3) Hvor og når det er publisert:

Publisert på TV 2 Nettavisen (www.tv2nettavisen.no) fra 12. august til 20. september 2005. Utskrifter av artiklene ligger vedlagt. Vi anbefaler likevel å lese artiklene på nettet, ettersom layout, bilder, bildekaruseller og brukervennlighet er lagt opp for nettpublisering. Legger ved CD-rom med linker til artiklene, samt lydfiler som er vedlagt i artikler.

4) Kontaktadresse:

TV 2 Nettavisen, Boks 2 Sentrum, 0101 Oslo.
Telefon: 21 00 60 10

5) Kontaktperson:

Geir Selvik, nyhetsredaktør, mobil: 90 61 12 05

6) Redegjørelse for arbeidet:

a) *Når og hvordan kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?*

5. april 2004 gjennomførte 11 maskerte og bevæpnede menn Norgeshistoriens mest spektakulære ran i Stavanger. En politimann ble drept i skuddvekslingen på Domkirkeplassen utenfor Nokas sine lokaler i sentrum.

Helt siden ranet har vi jobbet tett med kilder for å danne oss et bilde av hva som skjedde under ranet og tiden etter. Vi brukte mye tid på å opprette og pleie kontakter med vitner, mistenkte, kriminelle miljøer, advokater og politi. Hele tiden fikk vi små drypp om hva som faktisk

skjedde i Nokas-lokalene og ute på Domkirkeplassen. Det ble samlet inn mye tips og opplysninger, mye av dette holdt vi tilbake i påvente av en større reportasjeserie.

God kildepleie og nitidig arbeid gav til slutt uttelling. Over tid fikk vi tilgang til deler av politiets etterforskningsmateriale. Etter lang tids arbeid satt vi sommeren 2005 på alt av politiets etterforskningsmateriale.

Av hensyn til kildevernet kan vi ikke opplyse i hvilken form eller måte vi fikk tilgang til materialet.

Underveis i prosessen har det vært et tett samarbeid med TV 2. En periode opprettet vi et eget "Nokas-kontor" hvor TV 2 Nettavisen og TV 2 samlet sine reportere for å kunne jobbe tettere sammen. På denne måten kunne opplysningene vi satt på både tilrettelegges for fjernsyn og nett. En viss samkjøring av publiseringstidspunkt var det også. TV 2 Nettavisen kunne gjerne legge ut informasjon, bilder eller lyd på ettermiddagen, hvorpå TV 2 Nyhetene kjørte sin inngang på kveldssendingen.

b) Hva var den sentrale problemstillingen ved starten av prosjektet?

Den sentrale problemstillingen ble hvordan vi skulle forvalte det store og unike materialet vi hadde tilgang på. Etterforskningsmaterialet omfattet flere tusen dokumenter. Flere hundre dokumenter var vitneavhør av personer som mente å ha sett noe både før og etter ranet, samt avhør av politi, Nokas-ansatte og sivile på Domkirkeplassen under ranet. En annen gruppe dokumenter var knyttet til den tekniske etterforskningen. Foruten tekniske bevis fantes det her også unike bilder fra blant annet overvåkingskameraer som ga en til da helt ny nærhet til og kunnskap om ranet.

Vi fikk også tilgang til lydfiler fra politiets eget sambandssystem fra ransdagen. For første gang i historien hadde vi mulighet til å dokumentere hvordan politiet opererer, samt å gi leserne innblikk i det utrolige dramaet som utspant seg i Stavanger denne morgenen.

Vi ble enige om at vi med dette materialet hadde et ansvar for å lage brede utfyllende saker i alt vi gjorde. De små dryppene skulle vi la andre jobbe med, mens vi ville forsøke å gi leserne et bredere perspektiv. Noe vi hadde muligheten til nettopp fordi vi satt på den omfattende informasjonen.

Vi mener våre reportasjer ga leserne et helt unikt innblikk i hvordan politiet jobber i en slik sak. Vi fikk fram en rekke detaljer og

opplysninger som senere viste seg å være svært sentrale under rettsaken. Mye av de vi beskrev i våre artikler – ville trolig aldri fått det samme fokus – uten våre reportasjer.

c) Ble problemstillingen endret underveis?

I hovedsak holdt vi oss til planen som var lagt ned før vi startet den systematiske og planlagte publiseringen av saker. Noen saker ble fremskyndet, mens andre holdt igjen for å finne mer foredelaktige publiseringstidspunkt.

I utgangspunktet ønsket vi å publisere mest mulig av etterforskningsmaterialet. Det ble likevel tatt flere forbehold om lydfilene, ettersom vi gjennom grundig analyse og tidslinjer, sammenholdt med dokumenter og bilder, klarte å lytte oss frem til de konkrete skuddene som drepte politimannen Arne Sigve Klungland. Av hensyn til pårørende valgte vi ikke å identifisere disse skuddene og tonet dette kraftig ned.

Likevel viste lyden hvilket drama som utspant seg under ranet, hvor mange skudd som ble skutt mot Nokas og viser hvilke påkjenninger de ansatte i banklokalet ble utsatt for. Lydfilene gav også en forståelse av hvordan politiet har arbeidet, samt hva de mener skal ha skjedd.

I august publiserte vi en rekke artikler der vi gjennomgikk politiforklaringen til sentrale aktører i Nokas-saken. David Toska, politimennene på stedet, de ansatte i Nokas, og sivile vitner på Domkirkeplassen. Materialet ga oss også mulighet til å vise leserne hvor de enkelte aktørene var plassert, samt hvor og hvordan de ulike hendelsene utspant seg.

Publiseringen av materialet ga, etter vår mening, leserne et helt unikt innblikk i hva som virkelig foregikk under ranet. Da vi også publiserte de tilsynelatende kaotiske lydfilene, kunne vi med bakgrunn i avhør med vitner, politi og Nokas-ansette ta leserne med tilbake til Domkirkeplassen og fortelle hva som skjedde og når, gjenskape stemningen og gi leserne innblikk i hva som foregikk. Lydmaterialet viste seg i tillegg å være svært avgjørende for rettsaken senere. For første gang ble mistanken om at politiet skjøt først på Domkirkeplassen lansert.

d) Kort beskrivelse av organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk, problemer underveis:

Arbeidet med å systematisere de tekniske funnene har vært avgjørende for den dekningen som TV 2 Nettavisen har hatt i Nokas. For det første har informasjonen bidratt som bakgrunnsinformasjon og ”kjøtt på beinet” i en rekke saker.

Arbeidsfordelingen har vært relativt klar fra starten. Alle tre har deltatt i innhenting av materialet, kildekontakt og intervjuer. Kjetil Mæland har i hovedsak stått for systematiseringen av materialet, bistått av Arne Lutro. Gjennomgang av avhørsrapporter er gjort av Arne Lutro og Kjetil Mæland i felleskap. Geir Selvik har fungert som prosjektleder og har hatt detaljert styring i prosjektet. Han har også tatt de prinsipielle avgjørelsene og har kvalitetssikret grunnarbeidet og artikler.

De tekniske bevisene bød på det største arbeidet. Årsaken var at dokumentene fra RMI (Rettsmedisinsk institutt ved Universitetet i Oslo) og Kripos ofte omhandlet anmodning eller svar på prøvenumre. Noen ganger sto det i parentes hvor prøvene var hentet fra - for eksempel (magasintaske) – andre ganger sto det navn på personen som innehadde DNA-registernummeret som ga match for den aktuelle prøven. Andre ganger sto bare DNA-registernummer. I tillegg var ulik grad av match på prøvene, og mange prøver inneholdt DNA-materiale fra flere personer. Bare når det gjaldt DNA eksisterte det over 260 dokumenter i materialet. I tillegg kom over nærmere 300 dokumenter om fingeravtrykk, laboratorierapporter.

Denne informasjonen måtte vi sammenholde med over 100 politirapporter som omhandlet ulike ransaker og åstedsundersøkelser utført i Nokas-etterforskningen.

Vi startet med å gå gjennom alle dokumentene. Katalogiserte alle funnene i et Excel-ark.

Vi katalogiserte bevisene for:

- Type bevis (DNA, fingeravtrykk eller beslag)
- Navn på person som beviset ble knyttet til
- Beskrivelse av gjenstand
- Bevisnummer hentet fra politirapportene.
- Sted hvor beviset var funnet

Når det gjaldt DNA forholdt vi oss kun til prøver som ga "samme type" for prøve og person. Dermed styrte vi unna tvilstilfeller som vi mente likevel ikke ville bli lagt vekt på i retten. I de tilfeller hvor DNA-funn på gjenstander ikke matchet et navn, men bare DNA-registernummer, skrev vi inn nummeret. Vi opprettet også et eget excel-ark med nummer. Dermed kunne vi etter hvert som vi fikk mer opplysninger om DNA-bevisene, matche personer til nummer. På den måten fikk vi oversikt over bevisene fra tekniske rapporter som i utgangspunktet hadde manglet navn.

7) Arbeidstid evt. fritid ble brukt på prosjektet?

Det ble brukt store mengder overtid på prosjektet. Det er vanskelig å tallfeste antall timer, men et overslag tilsier at det minst ble brukt rundt 200 timer kun på systematiseringen av materialet. I tillegg kommer tid brukt til analyser, diskusjoner, strategi og selve utskriving av saker. Totalt sett for de tre journalistene er det om lag brukt 500 timer på prosjektet, hvorav 1/3 kan regnes som arbeid på fritid.

8) Spesielle erfaringer:

Katalogiseringen på excel-ark ga oss oversikten over de enkelte tekniske bevis knyttet til hver person. Vi kunne også systematisere bevisene etter andre mål, som for eksempel hvor de var funnet.

Arbeidet gjorde også at vi kunne sette fokus på en side ved spesielt DNA-bevis som hadde vært fraværende i saken:

En av advokat Steinar Wiik Sørviks klienter ble knyttet til ranet gjennom DNA-spor og ble siktet. Wiik Sørviks klient hevdet at han hadde vært i Oslo på ransdagen. Dette ble senere bekreftet at et politivitne som hadde observert siktede i Oslo. Siktelsen ble dermed frafalt. Gjennom det materialet vi hadde, kunne vi slå fast både DNA-match hos klienten, samt politivitnets egne observasjoner. Dette gav saken atskillig mer tyngde og viser at DNA-bevis alene ikke er et fellende bevis. Dette har også vært et sentralt tema i flere av de Nokas-siktetes forsvar i retten.

9. september publiserte vi to artikler hvor vi presenterte de viktigste tekniske bevisene knyttet til hver av de tiltalte, samt en artikkel som kort presenterte listen, og fortalte hvor de viktigste bevisene var funnet. På dette tidspunktet hadde vi gjennomgått materialet så grundig at vi kunne fortelle hva som var de viktigste tekniske bevisene mot de tiltalte i Nokas-saken. Disse artiklene ble ikke vinklet på enkelte av de tiltalte eller bevisene. Vi ønsket å gi leserne en objektiv oversikt over hva påtalemyndigheten mente de hadde av tekniske bevis før rettssaken.

En ting er å skrive om hva som eksisterer. En helt annen ting er å skrive om hva som ikke eksisterer: Å slå fast at vi har oversikt til å si at det ikke finnes. I artikkelen kunne vi slå fast at det ikke eksisterte tekniske funn som knyttet siktede Alf Henrik Christensen til Nokas-ranet. Vi kunne ikke si at politiet ikke hadde tekniske bevis mot Christensen, for vi kunne ikke garantere at vi hadde alt etterforskningsmaterialet. Men vi kunne konstatere at det ikke eksisterte i det svært omfattende materialet som forelå hos oss. Og det var et sterkt signal. Dette har for øvrig stått seg senere. Det er ikke presentert tekniske bevis mot Christensen i Nokas-rettssaken.

Systematiseringen av materialet gjorde også at vi 2. september kunne skrive at Metkel Betew var knyttet til drapsvåpenet. Gjennom excel-arket så vi at biologisk materiale fra Betew var funnet på et AG-3 gevær politiet fant i Drammen. Ballistiske rapporter viste at dette våpenet var knyttet til prosjektilfragmenter fra Klunglands bil, og 78 hylser funnet ved containeren i Klubbgata og bakgården i Nokas. Denne sammenhengen hadde vi ikke funnet hvis det ikke hadde vært for bruk av excel-ark i kartleggingsarbeidet vårt.

I tillegg har prosjektet gitt oss nye erfaringer om kildepleie, og oppfølging av kilder i etterkant. Reportasjeserien viser at nitid arbeid mot kilder gir resultater. Den påfølgende etterforskningen som ble iverksatt etter at advokat Trygve Staff politianmeldte TV2 Nettavisen og TV 2 Nyhetene, viser også hvor viktig det er å tenke kildesikkerhet i forbindelse med et slikt prosjekt.

Vi har hele tiden vært bevisste på å verne våre kilder i saken. På grunn av dette stanset politiets etterforskning opp – den ble henlagt på nyåret 2006.

Helt til slutt noen linjer om hva vi mener dette prosjektet viser. Vi mener at det er utrolig viktig med gravende journalistikk også knyttet til politi og rettsvesen. Selv om en sak skal opp for retten – betyr ikke det nødvendigvis at alle sider av saken blir belyst for våre lesere.

Vi mener at vi gjennom dette prosjektet har vist at det nytter å drive undersøkende journalistikk også mot pågående etterforskning og i forbindelse med oppstart av rettssaker.

Gjennom våre reportasjer fikk leserne et unikt innblikk i politiets arbeidsmetoder, samt de fikk vite detaljer og opplysninger rundt de siktede/tiltalte som trolig ellers aldri ville ha kommet fram i offentligheten.

Oslo, 8. februar 2005

Kjetil Mæland

Arne Lutro

Geir Selvik